

Orthotrichum scanicum

Skånsk hättemossa

NE NA LC DD NT VU EN CR **RE**
Nationellt utdöd (RE)

Klass: Bryopsida (egentliga bladmossor), **Ordning:** Orthotrichales, **Familj:** Orthotrichaceae, **Släkte:** Orthotrichum (hättemossor), **Art:** Orthotrichum scanicum - skånsk hättemossa Grönvall **Synonymer:**

Kännetecken

Arten bildar upp till drygt 1 cm höga tuvor. Bladen är smalt triangulära och ibland något vridna som torra. Bladkanten är plan i övre delen och tillbakaböjd i nedre delen. Vissa bladspetsar kan ha några små tänder. Bladcellerna strax ovanför mitten av bladskivan är tunnväggiga, rundade, 12–14 µm breda och har 1–2 enkla papiller per cell. Arten är samkönad. Kapselskaftet är kort och större delen av kapseln döljs av bladen. Kapseln är som torr och tömd i den övre delen tydligt färad av 8 kapselränder som är 2–3 celler breda. Klyvöppningarna är insänkta och återfinns i den nedre delen av kapseln. Peristomet består av två tandkransar. Den yttre tandkransen består av 8 papillösa tänder (de kan vara kluvna på äldre kapslar) som är tillbakaböjda i torrt tillstånd. Den inre tandkransen består av 16 långa, svagt papillösa tänder. Locket är välvt och baskerlikt med gulaktig kant. Mössan är stor, blek, veckad, kal eller med enstaka hår och inte papillös. Sporerna är 16–20 µm i diameter. @Skånsk hättemossa kan likna ägghättemossa Orthotrichum patens, som också har 2 celler breda kapselränder, men den har 8 tänder i den inre tandkransen.

Utbredning och status

Arten är mycket sällsynt och har bara påträffats några enstaka gånger i Sverige: i Skåne 1884 och i Dalsland 1923. Den är även rapporterad från Gotland 1954, men kollekten med material från Gotland innehåller endast material av parkhättemossa *Orthotrichum pallens* och dvärghättemossa *O. pumilum*; möjligheten finns alltså att arten var felbestämd från början. I Danmark har man gjort ett fynd, likaså i sydligaste Norge och båda är från 1800-talet. I övrigt finns det fynd från framför allt bergtrakter i Centraleuropa, Östeuropa och Sydeuropa samt Nordafrika. Arten är rödlistad i flera andra europeiska länder (Hodgetts 2015).

Ekologi

Skånsk hättemossa växer på bark av lövträd. Ett av fynden i Sverige gjordes på poppelbark. I övriga Europa har arten hittats på andra trädslag, t.ex. sälg.

Hot

Arten påverkas mycket negativt av luftföroreningar. Betydande hot utgör även avverkning av gamla alléer, lövträd på åkerholmar samt decimeringen av almen i södra Sverige genom almsjukan.

Åtgärder

Lämpliga värdräd bör sparas i områden med inga eller låga halter luftföroreningar så att skånsk hättemossa kan fortleva, om den skulle finnas kvar eller återkomma. Utsläppen av luftföroreningar måste minska på sikt. Äldre alléer bör sparas i större omfattning. När alléer förnygras bör äldre träd sparas så att de kan utgöra spridningskällor under övergångsperioden.

Övrigt

Hättemossorna är småväxta och ibland svåra att identifiera utan mikroskop. Deras utbredning kan därför delvis vara dåligt känd. Genom äldre litteratur och herbariematerial från framför allt Skåne vet vi ändå med säkerhet att *Orthotrichum*-arterna var vanligare i början av seklet och troligen även under 1800-talet. Studier av luftföroreningarnas inverkan på mossfloran i England och Holland har visat att *Orthotrichum*-arterna är bland de mossor som är mest känsliga för SO₂; de försvinner vid halter på 40 ppm i luften. Utländska namn - NO: Lundbustehette, DK: Nordisk Furehætte.

Etymologi: scanicus (lat.) = från Skåne; Scania = Skåne.

Uttal: [Ortóttrikum skánikum]

KEY FACTS Tufts up to just above 1 cm high. Leaves sometimes slightly curved when dry. Leaf margin plane above, recurved below, entire or slightly papillose at apex. Autoicous. Capsule immersed-emergent and distinctly furrowed in upper part (8 bands of 2-3 thick-walled cells) when dry and empty. Immersed stomata present in lower part of capsule. Exostome consisting of 8 papillose teeth (apices sometimes split in old capsules) that are recurved in drought. Endostome with 16 long, slightly papillose teeth. Lid domed "beret-like", with yellowish margin. Calyptra large, pale, plicate. Surface smooth with scattered hairs. Spores 16-20 µm. - Grows on bark of deciduous trees, with a Swedish record from *Populus*. In other parts of Europe found also on e.g. *Salix caprea*. No Nordic records since the 1920s.

Rödlistning i andra länder

Global rödlistning: LC (2012)

Litteratur

- Ellis, L.T., Ah-Peng, C., Aranda, S.C., Bednarek-Ochyra, H., Borovichev, E.A., Cykowska-Marzencka, B., Duarte, M.C., Enroth, J., Erzberger, P., Fedosov, V., Fojcik, B., Gabriel, R., Coelho, M.C.M., Henriques, D.S.G., Iliina, O.V., Gil-Novoa, J.E., Morales-Puentes, M.E., Gradstein, S.R., Gupta, R., Nath, V., Asthana, A.K., Koczur, A., Lebouvier, M., Mesterházy, A., Mogro, F., Mežaka, A., Németh, C., Orgaz, J.D., Sakamoto, Y., Paiva, J., Sales, F., Pande, N., Sabovljevic, M.S., Pantivic, J., Sabovljevic, A.D., Pérez-Haase, A., da Costa, D.P., Plášek, V., Sawicki, J., Szczecinska, M., Chmielewski, J., Potemkin, A., Schäfer-Verwimp, A., Schofield, W.B., Sérgio, C., Sim-Sim, M., Sjögren, S., Spitale, D., Stebel, A., Stefanut, S., Suárez, G.M., Flores, J.R., Thouvenot, L., Vána, J., Yoon, Y.J., Kim, J.H. & Zubel, R. 2015. New national and regional bryophyte records, 45. - *Journal of Bryology* 37: 308-329.
- Gilbert, O. L. 1970. Further studies on the effects of sulphur dioxide on lichens and bryophytes. *New Phytol.* 69: 605-627.
- Hodgetts, N. G. (red.) 2015. Checklist and country status of European bryophytes - towards a new Red List for Europe. *Irish Wildlife Manuals* 84. National Parks and Wildlife Service, Department of Arts, Heritage and the Gaeltacht, Ireland.
- Lewinsky-Haapasaari, J. 1995. Illustrierter Bestimmungsschlüssel zu den europäischen *Orthotrichum*-Arten. - *Meylania* 9: 3-56.
- Lönnell, N. 2008. *Orthotrichum scanicum* skånsk hättmossa s. 245-246. I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Bladmossor. Kompaktmossor - kapmossor : Bryophyta : Anoetangium - Orthodontium. Artdatabanken, SLU, Uppsala.
- Medina, R., Garilleti, R., Mazimpaka, V. & Lara, F. 2009. A new look at *Orthotrichum scanicum* Grönvall (*Orthotrichaceae*, *Bryophyta*). - *Journal of Bryology* 31: 86-92.

Författare

Tomas Hallingbäck 1998. Rev. Niklas Lönnell 2008.